

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2022-11-07

Angående Trängkåren 6 och 7, Marieberg, dnr 2019-07418

Samfundet S:t Erik avstyrker planförslaget i sin helhet i den del som avser Trängkåren 6 (SvD-huset), motiverat av stadsmässiga, arkitektoniska och kulturhistoriska skäl men tillstyrker planförslaget avseende Trängkåren 7 (DN-huset) under förutsättning att höjderna på tillkommande ny- och påbyggnader underordnas befintlig bebyggelse.

Planförslaget

Syftet med detaljplanen är i korthet att komplettera området för fastigheterna Trängkåren 6 och 7 i Marieberg med fler kontors-, handels- och servicelokaler med målet att utvinna cirka 2 500 nya arbetsplatser samt att till skapa stadskvaliteter i utemiljön med bland annat förbättrade tvärkopplingar, fler mötesplatser och ökad orienterbarhet.

Planförslaget förutsätter att SvD-husets tillbyggnad från 1990-talet i Trängkåren 6 och parkeringsgaraget från 1970-talet i Trängkåren 7 rivs och ersätts av byggnadsvolymer i ungefär samma höjd som DN-skrapan. Vidare föreslås att fläktvåningen på det till DN hörande så kallade Tidningshuset vid Gjörwellsgatan ersätts av en påbyggnad med en höjd motsvarande den på angränsande "Månlandaren".

Bakgrund

När Klaras tidningskvarter revs i samband med Normalmsregleringen på 1960-talet, hänvisades Stockholms två största morgontidningar, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet till nybyggnadstomter inom Mariebergsområdet. För gestaltningen av det nya SvD-huset med invigning 1962 svarade Anders Tengbom medan DN-huset, invigt 1964, ritades av Paul Hedqvist. Byggnaderna utfördes enligt samma grundkoncept med en höghusdel för tidningsredaktionen och lägre byggnad för tryckeriet, men med en sinsemellan starkt kontrasterande gestaltning.

Trängkåren 6 – SvD-huset / SWECO-huset

Anders Tengboms relativt tunga byggnad har fasader utförda i tegel och består av en hög kontorsdel i 14 våningar utmed Gjörwellsgatan samt en låghusdel som 1972 byggdes på från ursprungliga tre till fem våningar. År 1983 tillkom restaurangbyggnaden i en våning på gården mellan högdagens sydvästra hörn och lågdagens sydöstra del.

I samband med att Svenska Dagbladets tryckeri år 1990 flyttades från Marieberg till Akalla tillkom utbyggnaden av lågdelen söderut som i föreliggande planförslag ska rivas. Tillbyggnaden som ritades av Stefan Salomon, Tengbom arkitekter, ansluter material- och kvalitetsmässigt mycket väl till den ursprungliga byggnaden, samtidigt som den har ett självständigt uttryck som tydligast framträder i det postmodernistiskt influerade gavelpartiet vid Gjörwellsgatan.

Trängkåren 7 – DN-huset

År 1964 invigde Dagens Nyheter sina nya lokaler i Marieberg. Likt fastigheten Trängkåren 6 utgörs bebyggelsen inom Trängkåren 7 av ett modernistiskt byggnadskomplex bestående av en hög- och en lågdal med fasader i glas och ljusblå keramikplattor. Högdelen, ”DN-skrapan” var med sina 26 våningsplan och 84 meters höjd länge Sveriges högsta byggnad.

Lågdelen, kallad Tidningshuset, har på- och tillbyggt i omgångar. På 1970-talet närmast fördubblades ytan med utbyggnaden mot väster som gestaltningsmässigt ansluter till den tidigare byggnaden.

Under samma period uppfördes parkeringshuset i fastighetens sydvästra del. Parkeringshuset är uppfört i nio våningar i tidstypisk betongbrutalism med ett repeterat vertikalt formspråk och råa, obehandlade material med inslag av smideselement. Till parkeringshuset hör även en sim- och motionshall som ursprungligen var ägnad DN:s personal men som sedermera öppnats för allmänheten. 1987 tillkom efter en arkitekttävling påbyggnaden i två plan som kommit att kallas Månlandaren på grund av sitt futuristiska formspråk.

Arkitekt till såväl tillbyggnaden som parkeringshuset och Månlandaren var Erik Thelaus.

Kulturhistoriska värden

Tidningshusen har blivit viktiga landmärken och symbolbärare för ett stycke tidningshistoria i Stockholm och Sverige. Högdalarnas framträdande volymer utgör tillsammans en viktig visuell fokuspunkt i stadens silhuett, vilken förstärks i förhållandet till de samtida, storskaliga bostadsbyggnaderna på Fyrverkarbacken. Sammantaget manifesterar byggnaderna 1960-talets strävan att införa ett nytt slags monumentalitet inom stadsbyggandet. Genom placeringen i Marieberg gavs även möjlighet att bygga högt utan att konkurrera med stenstadens kyrktorn och andra viktiga byggnader. Kontrastverkan mellan vertikala och horisontella volymer – högt och lågt – var också ett vanligt gestaltungsgrepp vid tiden som i tidningskvarteren översattes i en funktionsdelning mellan redaktionellt arbete och själva produktionsenheterna.

Båda fastigheterna med byggnader är blåklassificerade av Stadsmuseet, vilket motsvarar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Med Trängkåren 7 följer dock en parentes till bedömningen: ”gäller framförallt höghuset och de delar som bevarat sin ursprungliga utformning och volym. Vissa sekundära, icke anpassade delar finns inom anläggningen”.

Generellt gäller för blåklassade anläggningar PBL 8 kap13 §: ”En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas”.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Samfundet S:t Erik anser inledningsvis att vissa delar av planförslaget är genomförbart men att det kräver en komplicerad balansakt mellan tillkommande byggnadsvolymer och befintliga kulturhistoriska värden. Mariebergs karakteristiska volymspel som är väl synligt från många platser i staden och tillhör stadsdelens främsta kvaliteter kräver att eventuella tillägg måste ske i samspel med befintliga vertikaler och horisontaler. Förslagets täthet och höga skala hotar att bryta upp den helhet som präglar fastigheterna idag med tydliga solitärer, avgränsade av luft och grönska.

- Samfundet motsätter sig helt planförslaget i den del som avser Trängkåren 6. Den tillkommande högdelen (enligt planunderlaget 95 meter hög) riskerar med föreslagna placering att visuellt förminska befintliga skrapor och täppa till den så viktiga rymden mellan tidningshusen, vilket vidare leder till att de båda tidningshusens roll som symbolbyggnader i stadsrummet försvagas.

Samfundet förordar i stället att Salomons tillbyggnad från tidigt 1990-tal bevaras både av hänsyn till byggnadens arkitektoniska kvaliteter och för att den utgör en viktig årsring i anläggningens historia. Dessutom är ett bevarande att föredra ur hållbarhetsperspektiv och ligger i linje med stadens uttalade mål att begränsa rivningar.

- Samfundet S:t Erik ställer sig försiktigt positivt till utvecklingen avseende Trängkåren 7. Under förutsättning att påbyggnaden på Tidningshuset håller ett respektavstånd till Månlandarens volym och inte överstiger denna i höjd är vi benägna att acceptera föreslagna påbyggnad. Vi anser att en rivning av Thelaus parkeringshus med sim- och motionshall är beklaglig. Volymen, det arkitektoniska uttrycket och betongfasaderna är mycket tidstypiska. Till det adderas det faktum att fristående parkeringshus numera är sällsynta företeelser i innerstaden. Med sina faciliteter för personalen berättar byggnaden också om hur de anställdas välmående blev ett allt viktigare fokus i planeringen. Samfundet S:t Erik har en viss förståelse för att parkeringshuset är svårt att omvandla för nya funktioner, och eftersom det inte är inkluderat i de kärnvärden som är knutna till tidningarnas verksamhet, kan dock Samfundet acceptera en rivning. Dessutom är den nya högre volymen som är tänkt att ersätta parkeringshuset väl placerad och utgör enligt siktlinjeanalysen ingen risk att läsas samman med SvD- och DN-husen. Däremot kommer den att skugga delar av DN-torget.
- I övrigt ställer sig Samfundet S:t Erik positivt till en omvandling av Lastgatan till ett promenadstråk med lokaler för publikt ändamål speciellt som de historiskt viktiga lastkajerna med skärmtak bevaras i planen. Det är också positivt att Signalgränd öppnas upp för att öka tillgängligheten till Signalparken och Skulpturparken.

Sammantaget bedömer Samfundet S:t Erik att planförslaget i föreliggande form kommer att medföra betydande negativa konsekvenser för befintliga kulturvärden och för stadsbilden i närområdet och närmast omgivande stadsavsnitt. Konsekvenserna uppstår då nya volymer bryter upp den helhet som den modernistiska erans stadsplanering frambringat och då tidningarnas höjdelar därmed får ett kraftigt reducerat inflytande i stadsbilden. DN-skrapans roll som landmärke kommer att försvagas från framför allt sydväst och dess karaktär av solitärt utropstecken ovan parkbältet norr om Marieberg påverkas i flera vyer.

Samfundet S:t Erik avstyrker den del av planförslaget som avser Trängkåren 6, motiverat av stadsbildsmässiga, arkitektoniska och kulturhistoriska skäl, men tillstyrker planförslaget avseende Trängkåren 7 under förutsättning att höjderna på tillkommande ny- och på-byggnader underordnas befintlig bebyggelse.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Suzanne Lindhagen
Styrelseledamot

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad styrelseledamot